

บทที่ ๔ : หมวด ทิว ธาตุ
ธาตุในหมวด ทิว ธาตุลง ย ปัจจัย

ลงแล้ว ย ปัจจัยคงรูปเดิมเมื่ออยู่หลังเอกสระธาตุ
แต่เมื่อลงหลังอนเอกสระธาตุ
ต้องแปลง ย ปัจจัยเป็นอย่างอื่น

หมวด ทิว ชาติ ลง ย บัจจย

ลง ย แล้วแปลง ย กับที่สุดชาติเป็นอย่างไรบ้าง คงไว้บ้าง (ดูเพิ่มเติม)

ทิว ชาติ*	เล่น	ทิว+ย+ติ	=ทิ <u>พ</u> พติ	ย่อมเล่น
ลิว ชาติ	เย็บ	ลิว+ย+ติ	=ลิ <u>พ</u> พติ	ย่อมเย็บ
พฐ ชาติ	รู้	พฐ+ย+ติ	=พ <u>ช</u> ฌติ	ย่อมตร์ <u>รู้</u>
ชี ชาติ	สิน*, ด่า	ชี+ย+ติ	=ชี <u>ย</u> ติ	ย่อม <u>สิน</u> , ย่อม <u>ด่า</u>
มุห ชาติ*	หลง	มุห+ย+ติ	=มุ <u>ย</u> หติ	ย่อม <u>หลง</u>
มุส ชาติ	ลืม	มุส+ย+ติ	=มุ <u>ส</u> สติ	ย่อม <u>ลืม</u>
รช ชาติ	ย่อม	รช+ย+ติ	=ร <u>ช</u> ชติ	ย่อม <u>ย่อม</u>

ชาติที่หมายดอกจัน (*) เป็นนอกัมมชาติ ชาติไม่เรียกหากรรม

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลีของธาตุในหมวด ทิว ธาตุ

ทิว เล่น : กุมารา อุกุยานเ ทิพุพนฺติ.

อ.เด็ก ท. ย่อมเล่น ในสวน.

สิว เย็บ : ภิกฺขุ จีวรานิ สิพฺพติ.

อ.ภิกษุ ย่อมเย็บ ซึ่งจีวร ท.

พุธ ตรัสรู้ : พุทฺโธ ฌมฺมํ พุชฺฌติ.

อ.พระพุทธเจ้า ย่อมตรัสรู้ ซึ่งธรรม.

ชี่ ลี้หนีไป :เสถียรฉู้สฺส ฌนานิ น ชียนฺตติ.

อ.ทรัพย์ ท. ของเศรษฐี ย่อมไม่ลี้หนีไป.

มุห หลง :ลุมทโก อรณฺญเญ มุยุหติ.

อ.นายพราน ย่อมหลง ในหนทาง.

มุส ลีမ် :เอโก โยโร อาวฺธาณิ มุสฺสติ.

อ.ทหาร คนหนึ่ง ย่อมลีမ် ซึ่งอาวุธ ท.

- รช ยินดี :อรหันโต ปณฺจสุ กามคฺเณสุ น รชฺชนฺติ.
อ.พระอรหันต์ ท. ย่อมไม่ยินดี ในกามคุณ ท. ๕.
- ฉิท ขาด :ภิกฺขุํ ฌินฺณจิวฺรานิ ฉิชฺชนฺติ
อ.จิวรอันเก่าแล้ว ท. ของภิกษุ ท. ย่อมขาด.
- มฺจ พ้น :อรหันฺตา อาสเวหิ มฺจฺจนฺติ.
อ.พระอรหันต์ ท. ย่อมพ้น จากอาสวะ ท.
- ภิท แตก :กสฺกสฺส มตฺตติกาชํ ภิชฺชติ.
อ.ภาชนะอันทำแล้วด้วยดิน ของชาวนา ย่อมแตก.

หลักเกณฑ์การประกอบกิจการในหมวด ทิว ชาติ (เป็นกัตตุวาก)

๑. ลักษณะของธาตุในหมวด ทิว ธาตุ

๑) มีการลง ย บั้จจัย ซึ่งมีการแปลง ย บั้จจัยบ้าง ไม่แปลง ย บั้จจัยบ้างทำยธาตุ
ทั้งหลายในกั้ตตุวากก เช่น

(๑) ธาตุแบบที่แปลง ย บั้จจัย

กูป ธาตุลง ย บั้จจัย	แปลง ย บั้จจัย	กูป+ย+ติ	=กูปฺปติ	ย่อมโกธร
กุธ ธาตุลง ย บั้จจัย	แปลง ย บั้จจัย	กุธ+ย+ติ	=กุธฺจติ	ย่อมโกธร
ภิท ธาตุลง ย บั้จจัย	แปลง ย บั้จจัย	ภิท+ย+ติ	=ภิทฺชติ	ย่อมต๋อย, ดี
มฺจ ธาตุลง ย บั้จจัย	แปลง ย บั้จจัย	มฺจ+ย+ติ	=มฺจฺจติ	ย่อมพั้

(๒) ๓๓๓ แบบที่ไม่แปลง ย ปัจจัย

ชี่ ๓๓๓	ลง ย ปัจจัย	ไม่แปลง ย ปัจจัย		
		ชี่+ย+ติ	=ชี่ยติ	ย่อมสิ้นไป
นุ๓ ๓๓๓	ลง ย ปัจจัย	ไม่แปลง ย ปัจจัย		
		นุ๓+ย+ติ	=นุ๓หายติ	ย่อมอาบ
หา ๓๓๓	ลง ย ปัจจัย	ไม่แปลง ย ปัจจัย		
		หา+ย+ติ	=หายติ	ย่อมเสื่อม

๒) เมื่อใช้เป็นนามมีการลง ย บ้างบ้าง ไม่ลงบ้าง เช่น

ทิว (เล่น)	ทิพฺพนํ	แปลว่า การเล่น	(ลง ย บ้าง)
	เทโว	แปลว่า ผู้เล่น, เทวดา	(ไม่ลง ย บ้าง)
พุธ (รู้)	พฺชฺฉณํ	แปลว่า การตรัสรู้	(ลง ย บ้าง)
	โพโธ	แปลว่า การตรัสรู้	(ไม่ลง ย บ้าง)
วิช (รู้แจ้ง)	ปฏฺวิชฺฉณํ	แปลว่า การรู้แจ้ง	(ลง ย บ้าง)
	ปฏฺเวโธ	แปลว่า การรู้แจ้ง	(ไม่ลง ย บ้าง)
มฺห (หลง)	มฺยฺหนํ	แปลว่า ความหลง	(ลง ย บ้าง)
	โหมโห	แปลว่า ความหลง	(ไม่ลง ย บ้าง)

๒.หลักเกณฑ์การประกอบกริยาในหมวด ทิว ธาตุ เมื่อลง ย ปัจจัย (กัตตุวาก)

๑) ถ้าธาตุเป็นเอกสระธาตุ (ธาตุพยางค์เดียว) ให้คง ย ปัจจัยไว้

ชี (สิ้นไป)	ชี+ย+ติ	=ชียติ	ย่อมสิ้นไป
คา (ร้อง)	คา+ย+ติ	=คายติ	ย่อมร้อง
นุทา (อาบ)	นุทา+ย+ติ	=นุทายติ	ย่อมอาบ
วา (พัด)	วา+ย+ติ	=วายติ	ย่อมฟุ้งไป

๒) ถ้าธาตุเป็นอเนกสระธาตุ (ธาตุหลายพยางค์) ให้แปลง ย ปัจจัยกับ
ที่สุดธาตุเป็นอย่างอื่นมีรูปดังนี้

แปลง จ กับ ย เป็น จุจ	มุจ+ย+ติ	=มุจฺจติ	ย่อมพั้น
แปลง ช กับ ย เป็น ชฺช	รนุช+ย+ติ	=รชฺชติ	ย่อมกำหนัด
แปลง ต กับ ย เป็น จุจ	นต+ย+ติ	=นจฺจติ	ย่อมพื่อน

แปลง ท กับ ย เป็น ชุช	ภิท+ย+ติ	=ภิชุชติ	ย่อมแตก
แปลง ฐ กับ ย เป็น ชุฌ	พุฐ+ย+ติ	=พุชุฌติ	ย่อมตรัสรู้
แปลง ฌ กับ ย เป็น ฌญ	มฌ+ย+ติ	=มฌญติ	ย่อมรู้
แปลง ฎ กับ ย เป็น ฎป	กุป+ย+ติ	=กุปปติ	ย่อมโกรธ
แปลง ภ กับ ย เป็น พุภ	ลุภ+ย+ติ	=ลุปุภติ	ย่อมโลภ
แปลง ม กับ ย เป็น มฺม	สฺม+ย+ติ	=สฺมมติ	ย่อมสงบ
แปลง ฬ กับ ย เป็น พุฬ	ลิว+ย+ติ	=ลิวุฬติ	ย่อมเย็บ
แปลง ส กับ ย เป็น สฺส	มุส+ย+ติ	=มุสฺสติ	ย่อมลืม
แปลง ห กับ ย เป็น ยฺห	มุห+ย+ติ	=มุยฺหติ	ย่อมหลง

➡ สรุปลักษณะการแปลง ย บัจจยในหมวด ทิว ธาตุ เมื่อลงหลังอเนกสระ
ธาตุ ดังนี้

(๑) ในพยัญชนะวรรคเมื่อที่สุดธาตุอยู่ในวรรค ก, ฎ, ป ให้แปลง ย บัจจยเป็น
บุพพรูป

ถ้าที่สุดธาตุเป็นพยัญชนะตัวที่ ๒, ๔ ของวรรคให้แปลงพยัญชนะตัวที่ ๒
เป็นตัวที่ ๑, แปลงตัวที่ ๔ เป็นตัวที่ ๓ ของวรรคตามหลักพยัญชนะสังโยค เช่น

: ขุภ+ย+ติ

-แปลง ย เป็นบุพพรูปคือเหมือนตัวหน้า ย กลายเป็น ขุภ+ภ+ติ

-ภ เป็นพยัญชนะตัวที่ ๔ ซ้อนกันสองตัวไม่ได้ การซ้อนที่ถูกต้องคือ พุพ, พุภ

-ให้แปลง ภ เป็น พุ ตามหลักพยัญชนะสังโยค สำเร็จรูปเป็น ขุพุภติ

(๒) ในพยัญชนะวรรคเมื่อที่สุดธาตุเป็น ย, ล, ส ให้แปลง ย เป็นบุพพรูป คือแปลงเป็นเหมือนตัวที่อยู่หน้า ย บัจจย เช่น

ตุส+ย+ติ =ตุสฺสติ (แปลง ย เป็น ส)

(๓) เมื่อที่สุดธาตุเป็น ห ให้แปลง ย ไว้หน้า ห เช่น

มฺห+ย+ติ =มฺยฺหติ

(๔) ที่ที่สุดธาตุเป็น ว แปลง ย เป็น ว (=วฺว) แล้วแปลง วฺว เป็น พฺพ เช่น

ทิว+ย+ติ =ทิพฺพติ

(๕) ถ้าพยัญชนะที่สุดธาตุอยู่ใน “วรรค จ” และ “วรรค ต” ให้แปลงที่สุดธาตุนั้นกับ ย บัจจยเป็นพยัญชนะวรรค จ ลำดับพยัญชนะต้องตรงกัน แล้วซ้อนพยัญชนะสังโยค

หลักการแปลง ย ปัจจัยกับพยัญชนะที่สุดท้ายที่อยู่ในวรรค จ, ต

วรรค จ บ ย	วรรค ต บ ย	แปลงในวรรค จ	ชั้นพยัญชนะสังโยค
จ+ย	ต+ย	จ	จฺจ
ฉ+ย	ถ+ย	ฉ	จฺฉ
ช+ย	ท+ย	ช	จฺช
ฌ+ย	ฐ+ย	ฌ	จฺฌ
ญ+ย	ณ+ย	ญ	จฺญ

ที่สุทธาทออยู่ในวรรค จ	จ+ย	ฉ+ย	ช+ย	ฌ+ย	ญ+ย
แปลงเป็นวรรค จ	↓	↓	↓	↓	↓
	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
ซ้อนพยัญชนะสังโยค	จฺจ	จฺฉ	จฺช	จฺฌ	จฺญ
แปลงเป็นวรรค จ	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
	↑	↑	↑	↑	↑
ที่สุทธาทออยู่ในวรรค ต	ต+ย	ถ+ย	ท+ย	ธ+ย	ฒ+ย

๓. การแปลงรูปของธาตุในหมวด ทิว ธาตุ

๑) ธาตุที่เปลี่ยนรูปโดยแปลงที่สุดธาตุกับ ย ปัจจัยในกัตตุวาก

(๑) ธาตุที่มีที่สุดธาตุอยู่ในวรรค จ (แจกด้วย ตี วิภัตติเป็นตัวอย่าง)

รฺจ ชอบใจ	แปลง จ กับ ย เป็น จฺจ	=รฺจฺจติ	ย่อมชอบใจ
มฺจ พัน	แปลง จ กับ ย เป็น จฺจ	=มฺจฺจติ	ย่อมพัน
สฺช ติด, ช้อง	แปลง ชฺ กับ ย เป็น ชฺช	=สฺชฺชติ	ย่อมช้อง
รฺช กำหนด	แปลง ชฺ กับ ย เป็น ชฺช	=รฺชฺชติ	ย่อมกำหนด
ยฺช ควร	แปลง ชฺ กับ ย เป็น ชฺช	=ยฺชฺชติ	ย่อมควร
วฺชี่ กลัว, ลั่น	แปลง ชฺ กับ ย เป็น ชฺช	=ลฺวฺชฺชติ	ย่อมสลด

(๒) ราชูที่มีที่สุตราชูอยู่ในวรรค ต (แจกด้วย ตี วิภัติเป็นตัวอย่าง)

นต	ฟ้อน	แปลง	ต	กับ	ย	เป็น	จฺจ	=นจฺจติ	ย่อมฟ้อน
ฉิท	ขาด	แปลง	ท	กับ	ย	เป็น	ชฺช	=ฉิชฺชติ	ย่อมขาด
ภิท	แตก	แปลง	ท	กับ	ย	เป็น	ชฺช	=ภิชฺชติ	ย่อมแตก
วิท	มี, ประสบ	แปลง	ท	กับ	ย	เป็น	ชฺช	=วิชฺชติ	ย่อมมี
มท	เมา	แปลง	ท	กับ	ย	เป็น	ชฺช	=มชฺชติ	ย่อมเมา
								=ปมชฺชติ	ย่อมประมาท
ปท	ถึง, ดำเนิน	แปลง	ท	กับ	ย	เป็น	ชฺช	=ปฏฺิปชฺชติ	ย่อมดำเนินไป
ยฺจ	รบ	แปลง	จ	กับ	ย	เป็น	ชฺจ	=ยฺจชฺจติ	ย่อมรบ
สฺจ	หมดจด	แปลง	จ	กับ	ย	เป็น	ชฺจ	=สฺจชฺจติ	ย่อมหมดจด

พุด ตรีษฐ์	แปลง ฐ กับ ย เป็น ชุณ	=พุดชุณติ	ย่อมตรีษฐ์
กุด โกรธ	แปลง ฐ กับ ย เป็น ชุณ	=กุดชุณติ	ย่อมโกรธ
รุด เบียดเบียน	แปลง ฐ กับ ย เป็น ชุณ	=รุดชุณติ	ย่อมเบียดเบียน
วิธ แห่ง	แปลง ฐ กับ ย เป็น ชุณ	=วิชุณติ	ย่อมแห่ง
อิธ สำเร็จ	แปลง ฐ กับ ย เป็น ชุณ	=อิชุณติ	ย่อมสำเร็จ
ลีธ สำเร็จ	แปลง ฐ กับ ย เป็น ชุณ	=ลีชุณติ	ย่อมสำเร็จ
รุด ปิด, ล้อม	แปลง ฐ กับ ย เป็น ชุณ	=รุดชุณติ	ย่อมปิด, ย่อมแย่ง
		=อรุรุชุณติ	ย่อมยินดี
มน ฐ	แปลง น กับ ย เป็น ญ	=มญญติ	ย่อมฐ
		=อามญญติ	ย่อมดูหมิ่น
หน กระหับ	แปลง น กับ ย เป็น ญ	=หญญติ	ย่อมเดือดร้อน

(๓) ชาติที่มีที่สุดชาติอยู่ในวรรค ป (แจกด้วย ติ วิภัติเป็นตัวอย่าง)

กูป โกรธ	แผลง ป กับ ย เป็น ปฺป	= กูปฺปติ	ย่อมโกรธ
ตป ร้อน, อิม	แผลง ป กับ ย เป็น ปฺป	= ตปฺปติ	ย่อมเราร้อน
ทิป สว่าง	แผลง ป กับ ย เป็น ปฺป	= ทิปฺปติ	ย่อมส่องสว่าง
รูป แปรปรวน	แผลง ป กับ ย เป็น ปฺป	= รูปฺปติ	ย่อมแตก
ลูป ลบ, หาย	แผลง ป กับ ย เป็น ปฺป	= ลูปฺปติ	ย่อมลบ
ลิป ติด, เชื้อ	แผลง ป กับ ย เป็น ปฺป	= ลิปฺปติ	ย่อมติด
ลุภ โลก	แผลง ภ กับ ย เป็น พฺภ	= ลุพฺภติ	ย่อมโลก
ขุภ กำเริบ	แผลง ภ กับ ย เป็น พฺภ	= ขุพฺภติ	ย่อมกำเริบ
สม สงบ	แผลง ม กับ ย เป็น มฺม	= สมฺมติ	ย่อมสงบ, ระงับ

(๔) ชาติที่มีที่สุดชาติเป็นพยัญชนะวรรค (แจกด้วย ตี วิภัติเป็นตัวอย่าง)

กิลิส เสร้า, หมอง	เพลง ส กับ ย เป็น สฺส	=กิลิสฺสติ	ย่อมเสร้าหมอง
มุส ลีม	เพลง ส กับ ย เป็น สฺส	=มุสฺสติ	ย่อมลีม
ตส ตีน, สะดุ้ง	เพลง ส กับ ย เป็น สฺส	=ปริตสฺสติ	ย่อมสะดุ้ง
หุส ประทุษร้าย	เพลง ส กับ ย เป็น สฺส	=ปหุสฺสติ	ประทุษร้ายอยู่
นส หาย, ฉิบหาย	เพลง ส กับ ย เป็น สฺส	=วินสฺสติ	ย่อมฉิบหาย
สุส แห่ง	เพลง ส กับ ย เป็น สฺส	=สุสฺสติ	ย่อมแห่ง
ตุส ยินดี	เพลง ส กับ ย เป็น สฺส	=ตุสฺสติ	ย่อมยินดี
สิว เย็บ	เพลง ว กับ ย เป็น พฺพ	=สพฺพติ	ย่อมเย็บ
ทิว เล่น	เพลง ว กับ ย เป็น พฺพ	=ทิวพฺพติ	ย่อมเล่น

มฺห หลง แผลง ห กับ ย เป็น ยฺห =มฺยฺหติ ย่อมหลง

นห ผูก แผลง ห กับ ย เป็น ยฺห =สนฺนยฺหติ ย่อมผูก

๒) เอกสระธาตุที่แปลงรูปเมื่อมี อา อุปลักอยู่หน้าและลง ย ปัจจัยข้างหลัง

ทา ให้ แปลงเป็น ทิ =อาทียติ ย่อมถือเอา

๓) ธาตุที่แปลงที่สุดธาตุเป็น อา เมื่อลง ย ปัจจัย

ชน เกิด แปลง น เป็น อา =ชายติ ย่อมเกิด

=วิชายติ ย่อมตลอด

๔) ธาตุที่เปลี่ยนรูปโดยแปลงพยัญชนะต้นธาตุ

ปท ถึง แปลง ป เป็น ผ =นิปฺผชฺชติ ย่อมสำเร็จ

วา ร้อย, รัต แปลง ว เป็น พ =นิพฺพายิ (อี) นิพพานแล้ว

๕) ภาตที่คกรูปเสมอเนื่องจากเป็นนอกสระธาต

คา ร้อง, สวด	คา+ย+ติ	=คายติ	ย่อម្ับร้อง
ฆา สูด, ดม	ฆา+ย+ติ	=ฆายติ	ย่อម្สูดดม
ทา หลับ	นิ+ทา+ย+ติ	=นิทุทายติ	ย่อម្หลับ
ตา เลี้ยงดู, รักษา	ตา+ย+ติ	=ตายติ	ย่อម្รักษา
ยา ไป	ยา+ย+ติ	=ยายติ	ย่อម្ไป
วา ไป, ฟุ้งไป	วา+ย+ติ	=วายติ	ย่อម្ฟุ้งไป, ย่อម្พัดไป
สา ลิม, ชิม	สา+ย+ติ	=ส่ายติ	ย่อម្ชิม, ย่อម្ลิม
ทา เลื่อม	ทา+ย+ติ	=ทายติ	ย่อម្เลื่อม
	ปริ+ทา+ย+ติ	=ปริทายติ	ย่อម្เลื่อมรอบ
	โอ+ทา+ย+อิ	=โอหิยิ	ล่าช้าแล้ว, ล้าหลังแล้ว

นุท อาบ	นุท+ย+ติ	=นุทายติ	ย่อมอาบ
ญ ปรากฏ	ป+ญา+ย+ติ	=ปญญาติ	ย่อมปรากฏ
ฆ ปรากฏ	ฆ+ย+ติ	=ฆายติ	ย่อมปรากฏ, ย่อมเคี้ยว
ธ ทย	อ+น+ทร+ธ+ย+ติ	=อ+น+ทร+ธ+ย+ติ	ย่อมทยไป (มี อ+น+ทร เป็นบทหน้า)
ลี ช้อน, เร็น	นิ+ลี+ย+ติ	=นिलียติ	ย่อมช้อน

๖) ชาติที่เปลี่ยนรูปแม่จะเป็นเอกสระธาตุ

ฌ ตัด	แปลง เอ เป็น อิ	ฌ+ย+ติ	=ฌียติ	ย่อมตัด
-------	-----------------	--------	--------	---------

๗) ชาติที่คงรูปเสมอแม่เป็นอนเอกสระธาตุ

วิลี ละลาย	วิลี+ย+ติ	=วิลียติ	ย่อมละลาย
------------	-----------	----------	-----------

๑)นาฏกิตติ ปน มธุเรน สทฺเทน คายติ.

.....

๒)ภนฺเต ปุปฺผานํ คนฺโธ อากาเส วายติ.

.....

๓)พฺรหฺมณา กิร เทวสิกํ คงฺคานทียํ นุหายนฺติ.

.....

๔)พฺทฺโธ ปญฺจวสุสฺสตาธิกานิ เทว วสุสฺสหฺสฺसानิ ปรีนิพฺพายิ.

.....

๕)ปพฺพชิตกิจจํ จ เม นิปฺผชฺชิ.

๑) อ. อาสวะ ท. ของพระอรหันต์ ท. ย่อมสิ้นไป.

.....

๒) อ. เต็ก ท. ย่อมอาบน้ำ ในแม่น้ำ.

.....

๓) อ. กลิ่น ของดอกบัว ท. ย่อมฟุ้งไปในอากาศ.

.....

๔) อ. พระโมคคัลลานเถระ ปรีนิพพานแล้ว.

.....

๕) อ. พระราชา ผู้ดูร้าย ย่อมโกรธ.